

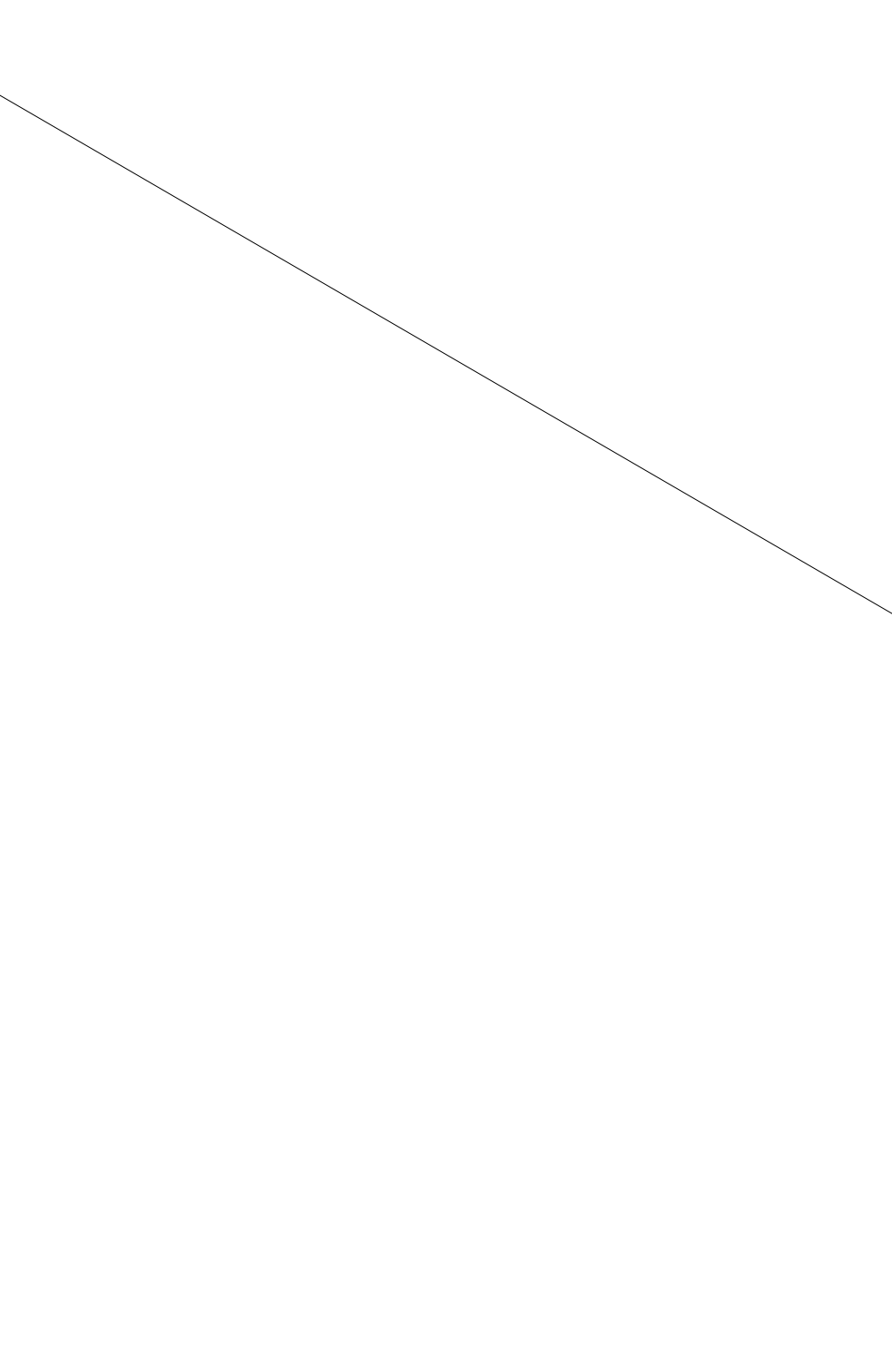
Záchrana českých uprchlíků

1938 – 39

SIR
NICHOLAS
WINTON
NEBYL
SÁM

William R. Chadwick

Záchrana českých uprchlíků



Záchrana českých uprchlíků 1938 – 39

Sir Nicholas Winton nebyl sám

William R. Chadwick

MLADÁ FRONTA

Copyright © W. R. Chadwick (heirs), 2017

Translation © Jitka Herynková, 2017

Na památku všech, kteří se na letišti a nástupišti
pražského nádraží rozloučili, ale nemohli své blízké
následovat.

Mé ženě, které nedokážu dostatečně poděkovat.

15. březen 1939

A řekla
NĚMCI VPOCHODOVALI DO PRAHY
Bezstarostná jedenáctiletá
chápat se usmívám.
(Nebo zděšeně?
Nebo jsem nechtěla vědět?
Jak to mohu dnes po tolika
letech říct?)
A v dopise jsem psala
Jaké jsou
ty německé uniformy?
A otec mi odpověděl
(a otec mi odpustil):
Ne špatné,
jak už tak uniformy bývají

Gerda Mayerová
(Ze sbírky *Monkey on the Analyst's Couch* přeložila
Jitka Herynková)

Úvod

*Jen věda k smrti pečlivá
vyhrabe křivdy, které křičí
od Luthera až dodneška,
z těch ochořela kultura
a zjistí, co se stalo v Linci
a jaká hmyzí nestvůra
stvořila boha psychopata*

W. H. Auden, 1. září 1939
(přeložil Jan Zábrana)

V polovině třicátých let bylo mnoha lidem zřejmé, že se blíží doba, kdy v Evropě vypukne rozsáhlá válka. Ti jasnozřiví a zámožní již sebe a své domácnosti postupně stěhovali do zemí, které se zdály bezpečnější. Postupem času se tento stálý tok emigrace zvětšoval úměrně se zvyšující se agresivitou Třetí říše. V roce 1938 bylo šílenství té kultury v plném proudu. V březnu toho roku bylo obsazeno Rakousko, v září v Mnichově přistoupily Anglie a Francie na starou taktiku politické zbabělosti známou jako výkupné, nyní pojmenovanou jako ústupek, v říjnu byl německou armádou okupován zvláštní konglomerát území kolem hranic Československa nazývaný Sudety, v listopadu se stala jednou z prvních známek přicházející hrůzy Křišťálová noc a tvář psychopata z Lince postupně monopolizovala plakátovací tabule, transparenty a noviny.

Bezprostřední příčinou, která vyvolala v Praze v roce 1938 uprchlickou krizi, byla invaze do Sudet. Německo po tomto území prahlo již dlouho, neboť většina obyvatel byli etničtí Němci. Ti, kdo snili o Velkém Německu, si mysleli, že je parodií, když nežijí na území, které by na mapě mělo mít stejnou barvu jako Vaterland. Vlastně věřili, že v jisté době byly součástí Německa a jejich převedení pod Československo po první světové válce byla velká historická nespravedlnost. Hitlerův vytrvalý tlak se v Mnichově vyplatil, Anglie a Francie souhlasily se zábořem Sudet výměnou za mír. A tak se německý válečný stroj dal do pohybu a nastala uprchlická krize.

Uprchlíci pocházeli z velké části ze dvou skupin. Na jedné straně to byli ti, kteří dlouhodobě zásadně

nesouhlasili s nacifikací země. Byli to socialisté nebo dokonce, z pohledu Hitlera, ještě hůře komunisté, vedoucí osobnosti různých společenství, nejen politici, ale také lékaři, právníci, umělci, učitelé. Odhaduje se, že bylo sledováno asi na 2 000 osob. Nacisty nenávidění za svou opozici obávali se o svůj osud, zda nebudou uvězněni. Předpokládali, že v nejlepším případě to bude koncentrační tábor, a tím bude drasticky snížena naděje na život. Dále tu žily rodiny těch mužů, tisíce žen a dětí, které následovaly své mužské členy, a také dokonce značný počet méně důležitých straníků (a jejich rodin), kteří následovali své vedoucí z okupované vlasti.

A pak tu byli Židé, další skupina nenáviděná Hitlerem. Po Křišťálové noci mohlo být, pokud šlo o budoucnost, pár Židů poněkud optimističtějších, ačkoli zcela jistě si nikdo nedovedl představit, jak hrozná ta budoucnost bude. Ale v roce 1938 se mělo za to, že v největším nebezpečí jsou socialisté. Byli považováni za bezprostřední politickou hrozbu. Židé, národnostně nečistí, byli škůdci, kteří měli být, až se naplní čas, vymazáni z mapy Německa. Zpočátku jim bylo dokonce umožněno v rámci očisty území emigrovat, později mělo nastoupit jiné řešení.

A tak všichni, jak socialisté, tak Židé (mnozí byli obojí), prchali do centra Československa po desítkách tisíc jako vyděšené bytosti před lesním požárem. Většinou se uvádí, že jich bylo okolo 200 000. Nastala uprchlická krize podobná té, jakou dnes známe z Afriky, a stejně jako dnes ani tehdy úřady nevěděly, jak s tak velkým počtem lidí naložit. Rozhodně je nechtěly

v centru Prahy, a tak je ubytovaly se všemi hrnci a pánvemi, pár dekami a se vším ostatním, co se jim podařilo ze svých domovů zachránit, v různých rozpadajících se zámečcích, opuštěných ubytovnách, školách a táborech od padesáti do sta kilometrů od Prahy. Tam celé rodiny existovaly, jak nejlépe dokázaly, z občasných darů a na polévkách z vyvařoven.

Dnes je to už nějakých sedmdesát let od těch tragických událostí a s pomocí jasnějšího odstupu je možné dojít k vlastnímu přesnému zkoumání a příběh pražských uprchlíků snad vyprávět bez tak zkreslujících zrcadel, jako jsou zjednodušující nadsázky médií, plytké tlachání z druhé ruky na blogu nebo emocionální přehánění životopisců. Můžeme všechny ujistit, že se nebudeme uchýlovat k žádným neuváženým srovnáváním se Schindlery, Pimperely nebo Krysaři.

Do záchrany pražských uprchlíků se zapojila spousta lidí z mnoha zemí. V této knize se soustředíme hlavně na účast Anglie, zvláště na práci Britského výboru pro uprchlíky z Československa (*British Committee for Refugees from Czechoslovakia – BCRC*), orgán, který stál v čele britského záchranného úsilí. Co se týká aktivit této organizace, v každém případě vyniká pět jmen. Jsou to Doreen Warrinerová, Nicholas Winton, Trevor Chadwick, Bill Barazetti a Beatrice Wellingtonová. Všech pět spolu s mnoha dalšími přivedla do Prahy vážná situace uprchlíků, situace, která byla publikována ve světovém tisku a prostřednictvím široké sítě církví. Všichni, stejně jako básník Auden, byli tou šíleností, která ničila veškerou kulturu, zděšení a chtěli

nějakým způsobem pomoci. Každému je věnována jedna kapitola, ve které je popsán a zhodnocen jeho/její podíl na příběhu pražských uprchlíků. V minulosti již některé příspěvky o tom svědectví podaly, ovšem ne vždy s tou největší přesností. Některým se nedostalo dostatečného uznání za to, co vykonali, jiní získali poněkud větší ocenění, než k tomu fakta opravňovala. Jeden člověk se dočkal ohromného ocenění za skutky, které vykonali jiní. Doufám, že tato kniha pomůže vše uvést na pravou míru.



Doreen Warrinerová 1904-1972

Doreen Warrinerová

Když 13. října 1938 Doreen Warrinerová přiletěla na zcela nové letiště v Praze-Ruzyni, nemohla znát Audenovu báseň *1. září 1939* – ta byla zveřejněna v *The New Republic* až téměř rok poté, ale kdyby ji náhodou četla, zcela jistě by jí rozuměla. Právě proto byla v Praze. Už když v tom chladném říjnovém dnu vystoupila z letadla, musela mít smíšené pocity. Původně předpokládala, že s podporou Rockefellerova stipendia zamíří do Západní Indie, kde zamýšlela studovat hospodářské poměry. Ale teď na cestě autem do Prahy bylo vše tak vzdálené a vypadalo to, že má před sebou studenou, chaotickou a pravděpodobně nebezpečnou zimu.

To město dobře znala a milovala ho, ale během jízdy z letiště severními předměstími se obávala, s čím se shledá. Navenek se samozřejmě nic nezměnilo, pouze si všimla, že se po ulicích bezcílně loudá poněkud více vojáků. Znamé Václavské náměstí, muzeum, opera, restaurace a divadla, krása Starého Města, to všechno tu bylo jako dřív. Praha byla stále jedno z nejhezčích měst Evropy, ale Doreen Warrinerové a skoro každému, kromě Nevilla Chamberlaina, britského ministerského předsedy, bylo jasné, že to město, dokonce celá země a pravděpodobně celý kontinent balancuje na hraně ohromné katastrofy.

Podle hesla v *Dictionary of National Biography* se Doreen Warrinerová narodila 16. března 1904 ve Warwickshiru. Její rodiče patřili k venkovské střední třídě. Otec byl obchodník s nemovitostmi, správce statku a později statkář, ale ona zdělila silné sociální cítění po dědečkovi z matčiny strany, knězi v chudé farnosti ve Staffordshiru, který odjel z Irska kvůli své činnosti ve feniánském hnutí. Navštěvovala Malvernský dívčí ústav (ale Malvernský dívčí ústav ji na svých webových stránkách nezařadil na seznam „slavných absolventek“ školy vedle ostatních, jako je Barbara Cartlandová a Thandy Newtonová) a pokračovala na St. Hugh's College v Oxfordu, kde ukončila studium filozofie, politiky a ekonomie ve dvaadvaceti letech na výbornou. Pochopitelně jako všechny ženy, které v té době studovaly na univerzitě, Doreen byla velmi inteligentní a motivovaná. Rychle stoupala po akademickém žebříčku – vědeckovýzkumná pracovnice na London School of Economics, vědecká pracovnice na Somerville College v Oxfordu, doktorát v roce 1931 a ve svých dvaceti devíti letech se stala asistentkou na University College v Londýně. Bylo to v roce 1933, téhož roku se Hitler stal německým kancléřem.

V Praze Doreen Warrinerová zamířila rovnou do hotelu Alcron, nového paláce ve stylu art deco ve Štěpánské ulici číslo 40, hned vedle Václavského náměstí. Bohužel neměla čas užít si výzdobu džezové éry. Musela... no, to byl její první problém. Proboha, jak od ní mohli očekávat, že se vypořádá s takovým herkulovským úkolem? Kde začít? V kapse měla asi

450 liber, které jí darovali různí příznivci, a venku v okolí Prahy bylo nějakých 200 000 zoufalých strádajících lidí. Měla vágní představu, že bude dlouhé řadě uprchlíků rozdávat příkrývky a misky s polévkou, ale to všechno nestačilo. Jak později napsala: „Neměla jsem vůbec žádnou představu co dělat, jen zoufalé přání něco dělat.“

Samozřejmě bylo důležité nejdřív zjistit „co se děje“, takže hned jak si v pokoji uložila zavazadla, zašla za kvakery, kteří měli rozsáhlou organizaci poskytující pomoc, ale zjistila, že se záchrannými pracemi ještě nezačali. Odtud šla navštívit vůdce sudetských sociálních demokratů Wenzela Jaksche v jeho bytě v Hermannově ulici. Našla smutnou postavu, jejíž život se po invazi do vlasti zcela vykojil. Nedělal si žádné iluze, tušil, že Německo brzy přinutí českou vládu, aby jim vydala sudetské protinacistické vůdce, jako byl on, a že bude s největší pravděpodobností zabit. Na druhou stranu opustit přátele a stoupence nepřipadalo v úvahu. A situaci neulehčovalo ani to, že po automobilové nehodě chodil o berlích.

Když se ten večer vrátila do Alcronu, setkala se s reportérem listu *The News Chronicle*, středolevých novin (dokud je nekoupil *The Daily Mail* a nezrušil je), které byly na straně uprchlíků. A ten jí popsal, jak před pár dny viděl

... vlaky plné uprchlíků ze Sudet, kteří byli posíláni zpátky na okupované území a do vlaků vháněni pod bodáky bajonetů. Ale ty tisíce uprchlíků ze Sudet

zůstávaly stále na českém území. Odhadoval, že jich je na 200 000.

Doreen Warrinerová byla v Praze přesně půl dne a rychlokurz o podmínkách utečenců byl rychlý a dramatický.

Druhý den, 14. října, zašla do nedalekého hotelu Steiner navštívit dva skalní členy britské Labour Party, Davida Grenfella a jeho neomaleného, ale ohromně praktického a energického tajemníka pro mezinárodní záležitosti Williama Gilliese. Na příští dva dny ji vzali prakticky pod svá křídla. Jejich první zastávka byla britské vyslanectví v elegantním Thunovském paláci, kde se setkala s různými úředníky, zejména s Gibsonem, úředníkem pasové kontroly, jehož varovné upozornění na zhoršující se situaci a nebezpečí hrozící sudetským sociálním demokratům potvrdilo její vlastní obavy. Potom se setkali se Siegfriedem Taubem, místopředsedou sudetské sociální demokracie, ohromně čestným člověkem, kterého měla Warrinerová v příštích pár týdnech dobře poznat.

Ale teď byl čas na seznamy. Seznamy měly pro proces záchrany uprchlíků zásadní význam. Každý, kdo žádal o vízum, musel být na seznamu. Byly to oficiální seznamy. Ty se pak mohly předložit vládním úřadům a úředníci je schválili a orazítkovali. Seznamy byly důležité, protože míst bylo omezené množství. Měl-li člověk štěstí, jeho jméno se mohlo na seznamu posunout výš a pak jste se ocitli ve vlaku nebo v letadle. Jméno na seznamu potvrzovalo vaši existenci. Pod Gilliesovým vedením Taub, Grenfell a Doreen

Warrinerová nejprve věnovali pozornost úkolu sestavit seznam těch, kteří měli být z Prahy odvezeni co možná nejdříve. Problém spočíval v tom, že na začátku bylo nějakých 2 000 lidí, kteří si mohli říkat „vůdci“ sociálních demokratů, a tudíž byli v nebezpečí a neexistovala naděje, že britská vláda udělí 2 000 víz najednou. Gillies, jehož energie a přímost mu pomohly zdolat mnoho obtížných případů, prohlásil, že by měli zkusit požádat o 250 víz. Warrinerová si myslela, že to je velmi optimistický požadavek, ale po dlouhém celodenním jednání byl ten počet 2 000 jmen snížen na 250. S Taubovou pomocí bylo vedení celé komunity zapsáno na seznam, učitelé, politici, umělci, lékaři, a nyní měl být učiněn pokus dostat je do jiné země. Gillies, rozhodný jako vždy, odjel příští den s Grenfellem do Londýna s drahocenným seznamem pevně v rukou. Tajně doufal, že získají 100 víz. Nebylo by to dost, ale byl by to začátek. Na oba, Gilliese i Grenfella, během rozhovorů velmi zapůsobilo zaujetí a intelligence Doreen Warrinerové a požádali ji, aby v Praze fungovala jako jejich kontaktní osoba.

V Londýně si ihned sjednali schůzku s ministrem zahraničních věcí Lordem Halifaxem, během níž se podle všeho dotkli pomnichovských závazků Británie vůči opuštěným obyvatelům Sudet, a podařilo se jim získat příslib 250 víz. To vše za předpokladu, že Labour Party převezme za emigranty obvyklé finanční záruky. Gillies pohotově souhlasil, i když Labour Party ve skutečnosti peníze neměla. Za dva dny byl Grenfell zpátky v Praze.

Doreen Warrinerová musela být ohromená rychlým spádem událostí. Před pěti dny ještě „nevěděla, co má dělat“, natož aby věděla jak. Nyní byla uprostřed soustředěného, praktického a zjevně úspěšného záchranného programu, jenže si asi neuvědomovala, že to frenetické tempo je jen začátek. Jakmile se Grenfell vrátil, vyzvali 50 obyvatel Sudet, aby se připravili na rychlý odjezd vlakem. To pravděpodobně vyžadovalo množství telefonátů, telegramů a rychlé shromáždění víz, dokladů o totožnosti a tak dále. Nikdo neměl jasnou představu o trasách a jízdních řádech. Dopravní linky byly zastaveny, spojení přerušeno, všude byl zmatek a na nic se nedalo spolehnout, ale Grenfell jednoduše rozhodl, že se „způsob najde“. S tak nebezpečným nákladem socialistů a komunistů přes Německo jet nemohli, takže navrhli cestovat pár set kilometrů na východ do Polska, nějak překročit hranice a pak najít spojení do Krakova a Varšavy. Později večer 22. října se na Masarykově nádraží první skupina mužů rozloučila se svými ženami a vlak vyjel do noci.

Ujet 300 kilometrů do Polska jim trvalo 30 hodin. Vypráví se, že Grenfell na hraničním přechodu zaplatil za uhlí a ještě za vodku pro strojvedoucího z vlastní kapsy. Ať to bylo jakkoli, muži byli v bezpečí a Grenfell telefonoval z Krakova Warrinerové, aby toutéž trasou ihned přivezla dalších 20 mužů. Nervózní a bojující s chřipkou se 25. října vydala na cestu.

*Byla to dlouhá cesta, celou noc osobním vlakem
do vnitrozemí Slovenska, pak motorákem kolem*

zříceniny oravského hradu nahoru přes horský průsmyk do malé pohraniční stanice Suchá Hora. Zde jsme museli celý den čekat – v chudé slovenské vesnici, kde nám v místní hospodě mohli dát jen vejce. V Tatrách ležel sníh. Seděli jsme na sluníčku a chřipka byla pryč. V noci se na polské straně konečně objevil další vláček, přešli jsme hranici, tam naše hromady zavazadel prošly nekonečnou řadou prohlídek, ale žádné problémy nebyly. Pokračovali jsme v cestě osobním vlakem do Nového Targu, tam jsme zmeškali spojení do Krakova, kde na nás čekal Grenfell. Zmrzlí a unavení jsme v čekárně pili vodku... Pokračovala jsem dál a po čtyřech hodinách se v Krakově setkala s Grenfellem. Naložil mně do expresu do Varšavy, dal mi letenku do Prahy a řekl: „Vrať se a přivez další...“ V poledne 27. října jsem byla zpátky v Praze.

V Praze tlak neochaboval. Warrinerová musela mít přehled o všech mužích, kteří byli určeni do počátečních transportů, podstoupit časově náročnou práci zařizování tranzitních víz na polském konzulátu, vyplňovat formuláře a zvládat obecné problémy rodin těch, kteří odjížděli. Brzy bylo jasné, že má-li doprovázet vlaky, nemůže to všechno zvládnout. Ale spousta dobrovolníků byla připravená zaplnit prázdné místo. Tessa Rowntree, která pracovala pro kvakery, vzala dva vlaky, Alec Dickson z listu *The New Chronicle* vzal dva, John Ingman z *Worker's Travel Association* se taky ujal role průvodce. Vlaky odjížděly jeden za druhým hned,

jak byly připraveny papíry, a během dvou týdnů téměř všech 250 mužů, kteří byli v nebezpečí, odjelo ze země.

Asi v tu dobu začala Warrinerová chápat, že její práce zdaleka ještě nekončí, že to je teprve začátek. Jak píše ve svých pamětech: „Skutečnou povahu problémů uprchlíků jsem si vůbec neuvědomovala.“ Je pravda, že těch 250 mužů, kteří se ocitli v bezprostředním ohrožení, bylo skvěle a rychle odvezeno do bezpečí, ale poněkud se přehlédlo, že všichni měli rodiny. Teď tu byly stovky žen a dětí, odloučených od svých mužských členů rodiny, a mnoho z nich zůstalo zcela bez jakýchkoli prostředků. A v kempech mimo Prahu jich byly doslova tisíce dalších – mužů, žen a dětí, kteří neměli kam jít.

Začátkem listopadu Warrinerová navštěvovala tábory, někdy v doprovodu Jaksche. Tábory rozesté všude kolem Prahy, některé dvě a půl hodiny jízdy autem, byly depresivní místa. Nevytápěné, jídlo na příděl, příkrývek málo, všude rozbitá okna a zeleň na zdech nebyl nátěr. Své skromné finance začala vydávat na zdravotní potřeby, deky, vlnu na pletení, pár knih, všechno to byly žalostně neadekvátní pokusy udělat těm lidem život snesitelnější. Zvláště si pamatuje jednu situaci, kdy Jaksch stál na zchátralých schodech kdysi nádherného zámeckého schodiště, obličej slabě osvětlený olejovou lampou, a tiše hovořil ke svým stoupencům o jejich smutku a naději. Mluvil o svobodě, za kterou bojovali a o možnosti vytvořit určitou komunu v Jižní Americe. Ta scéna ji velmi dojala a nemohla nesrovnávat přízřebivost a důstojnost těchto zjevně

poražených sociálních demokratů se socialisty, se kterými se setkala v Anglii i jinde.

Socialismus, který jsem poznala v Anglii, byl intelektuální a měl poněkud zlomyslný tón. Fabiáni středního věku na konferencích v hrabstvích ležících v okolí Londýna, opravdoví a arogantní marxisté na University College. Klub čtenářů levicových knih v Hampsteadu.

Warrinerová dovedla být příležitostně docela sarkastická.

Sir Walter Layton, muž s vlivem jak ve Whitehallu, tak i na Fleet Street, přijel koncem listopadu do Prahy zjistit vážnost situace uprchlíků, a než odjel, požádal Warrinerovou, aby spravovala nějakých 7000 liber z fondu *The News Chronicle* a také aby se stala oficiální zástupkyní Britského výboru pro uprchlíky z Československa (BCRC). To byla dobrovolnická organizace, kterou tvořilo hlavně uskupení Labour Party, *The News Chronicle* a kvakeři a která si uvědomovala, že její efektivita bude větší, pokud budou pracovat společně. Jinými slovy Warrinerová, nyní zajištěna penězi a činorodým sdružením dobrovolnických skupin pomocníků, se náhle stala nejdůležitější osobou v záchraně pražských uprchlíků. V pouhých pěti týdnech se z dobrovolnice-nováčka stala zkušenou pracovnící.

Jako vždy spolu se zodpovědností přišla nejen větší kancelář, ale i větší problémy a téměř okamžitě musela čelit dvěma. Jeden se týkal dětí. Jako v té pohádce

o staré dámě, co žila v botě, nashromáždila spoustu dětí, některé byly opuštěné, jiné ztracené, některé potřebovaly zvláštní péči, jiné měly rodiče ve vězení, a nevěděla, co si má s nimi počít. Pár dětí se jí podařilo umístit do YWCA a do vhodného „domova“, ale jejich počet narůstal. To jí dělalo neustále starosti a sdělila BCRC v Londýně, že to vyžaduje řešení.

Na další, potenciálně mnohem alarmující problém narazila 25. listopadu, když jí polský konzul bez varování řekl, že už jí žádá další tranzitní víza přes Polsko neudělí. V zásadě to znamenalo, že všechny trasy vlaků směrem k severnímu pobřeží Evropy, jsou uzavřené. Následujících jedenáct dnů se s konzulem dohadovala a snažila se zjistit důvod toho nového cestovního zákazu, ale jediné, čeho se jí dostalo, byla nevlídnost a nezdvořilost. Měla podezření, že Německo tlačilo na Polsko z politických důvodů, ale jakmile jí 6. prosince konzul sdělil, že může získat víza, pokud její klienti použijí v Gdyni polské lodní linky, okamžitě zavěťřila něco nekalého. Druhý den, poté, co upozornila britské vyslanectví, odletěla do Varšavy a ohlásila se na polském ministerstvu zahraničí, kde, jak předpokládala, neměli ponětí, o čem mluví. Ne, tady problém s vízy nebyl, neexistoval žádný nový zákaz cestování, pravidla byla stále stejná. Následující den odletěla zpět do Prahy a samozřejmě si to ihned namířila do kanceláře polského konzula a řekla mu o své cestě do Varšavy. Nejdříve jí nevěřil, ale když na něho přitlačili nejen z britského vyslanectví, ale také z Varšavy, dal jí 150 tranzitních víz, která potřebovala, ale nakonec ji varoval, že všichni cestující budou od

polských hranic vrácení zpět. Aby si byla jistá, že neriskuje, jela vyprovodit skupinu uprchlíků do Ostravy, kde se pohraničníci chovali stejně příjemně jako vždycky. Warrinerová měla podezření, že narazila na podfuk, který vymysleli v Čedoku (dříve i nyní), v České cestovní kanceláři a na lodní lince Gdyně–Amerika, včetně provizí na vysokých postech a dalších lumpáren. Jestli to tak bylo či ne, to se už nedovíme, ale ta zkušenost byla reálnou lekcí o tom, jak křehká záležitost ty transporty jsou a jak snadno by podvodné „úřední“ jednání mohlo způsobit katastrofu. Na druhou stranu ta příhoda naučila Warrinerovou trikům, které jí později přišly vhod, když si sama dovolila několik vlastních ilegálních manévru na železnici.

V té době se také poučila o nejistém světě vztahů s veřejností. Jak dny ubíhaly, byla čím dál víc frustrovaná pomalostí, s níž britská víza přicházela. Zdálo se jí, že lidé v Londýně si prostě nedovedou představit bídu a utrpení, ve kterých uprchlíci žijí, a kolik tisíc jich potřebuje dostat se ze země pryč a času je málo. Byla také trochu podrážděná z množství lidí, kteří stále přijížděli na letmé návštěvy, „aby viděli, jak se věci mají“. Někteří byli tak trochu jako dnešní celebrity, které věří, že když den nebo dva budou objímat chudé lidi v Africe, přidá jim to v nějakém luxusním časopise na lesku. Z těchto důvodů napsala zvlášť drsný a upřímný dopis tisku. Dne 12. prosince ho otiskl *The Daily Telegraph*.

Začíná zmínkou o táborech, které jsou „strašně přeplněné“, bez vytápění, a naznačuje, že některé místní

úřady hubené přiděly potravin pravděpodobně vykrádají. Co se týká pokusů organizovat přímou pomoc z Fondu londýnského starosty, projevilo se tam „maximum neschopnosti a zpoždění“. V další větě, která překypuje skrytou neúctou, odmítá podivné naivní snahy většiny donátorů: „V posledních dnech mi několikrát nabízeli k Vánocům cigarety a čokoládu..., což svědčí o tom, že ve Velké Británii není jasné, jak se věci ve skutečnost mají.“ Pak se pouští do střední třídy, která je vždycky ve frontě první, protože má peníze a ostré lokty a ví, jak obelstít systém, zatímco chudí, o které se Warrinerová po celý život zajímá, jsou opomíjeni. Závěr je nekompromisní. Všechny ty čokolády, cigarety a podivné pětilibrovky, které se ocitly na sbírkovém talíři, nejsou nic jiného než „úleva dárcovu svědomí“.

To byla opravdu silná slova a je pochopitelné, že zástupci různých domácích charitativních spolků se zlobili. A je také pravda, že takový dopis dobročinnost nezlepší. Culpin, předseda BCRC, jí poslal odměřený telegram ve dvou řádcích: „Dopis publikovaný v *Daily Telegraph* vyvolal velké nepříjemnosti. Musíte od takových vyjádření upustit.“ A protože Warrinerová měla být za pár dnů v Londýně, ve vzduchu viselo také „brzy se setkáme v mé kanceláři“.

Jednadvacátého prosince odletěla do Londýna hlavně proto, aby naléhavě požádala úřady o rychlejší vyřizování víz, ale nejdřív musela čelit zlobě, kterou vyvolal její dopis. Předseda BCRC ji příkře pokáral a řekl jí, že kvůli jejímu nemírnému vyjadřování přišli asi o 100 000 liber, podle všeho proto, že urazila všechny